

Uvod

U 18. stoljeću novi se humanizam natjecao s onim tradicionalnim. Umjesto da je usmjeren na sveučilišta, bio je ustrojen u učenim društvima; prije su ga poticala gospoda, nego školski učitelji. Oni su davali prednost putovanjima a ne ispravljanju tekstova i općenito su književne tekstove podredili kovanom novcu, kipovima, vazama i natpisima. Addison je raspravljao o važnosti novca u odnosu na proučavanje književnosti,¹ a Edward Gibbon, koji je napustio Oxford, obnovio je svoje obrazovanje kupivši za dvadeset funti dvadeset svezaka Radova Akademije natpisa. Italija je još uvijek bila u središtu pozornosti, podjednako za učenjake kao i za znatiželjnike. No to je sada bila zamršenija Italija, u kojoj se etrurske starine nisu držale nižima od rimskih ruševina i gdje su se nagoviještavala izvanredna otkrića, od Herkulaneja 1736. do Pompeja 1748. godine. Nadalje, grčke su starine postajale sve značajnije, podjednako za nekolicinu sretnika – uglavnom Engleza i Francuza – koji su ih mogli posjetiti, kao i za veći, ali još uvijek ograničeni broj što si je mogao priuštiti kupnju sjajnih knjiga s njihovim ilustracijama: prije svega *Antiquities of Athens (Starine Atene)* Jamesa Stuarta i Nicholasa Revetta iz 1762. godine.

Ovo je vrlo provizorna karta polja koje valja puno detaljnije istražiti.

1 Joseph Addison, »Dialogues upon the usefulness of Ancient Medals«, »Miscellaneous Works«, III, 1830., str. 59-199.

Pritom je još važnije da su ljudi postupno postajali svjesni da mogu otkriti ljepotu i čuvstva nove vrste i pri samom pogledu na svoju župnu crkvu ili susjedni dvorac – kao što su mogli naći poeziju u slušanju pjesama i priče usamljenih ratara. Grčka, keltska i gotička obnova, šireći se iz Engleske u Europu, potvrdile su trijumf dokoličarske klase koja se nije zamarala vjerskim razmiricama niti gramatičkim preciznostima, nego je čeznula za snažnim čuvstvima u umjetnosti kako bi stvorila protutežu miru i sigurnosti vlastita postojanja.²

Takvo je, ako se ne varam, uobičajeno viđenje doba antikvara: viđenje koje, iako je nepotpuno, ne namjeravam dovoditi u pitanje. No, doba antikvara nije značilo samo prevrat u ukusu; ono je značilo i prevrat u historijskoj metodi. Ovdje bi se možda mogao umiješati istraživač historiografije. Doba antikvara postavilo je standarde i probleme historijske metode koje i danas teško možemo nazvati zastarjelima.

2 Pogl. primjerice Carl Justi, *Winckelmann und seine Zeitgenossen*,³1923. (1866); Louis Hautecoeur, *Rome et la Renaissance de l'Antiquité à la fin du XVIII siècle*, 1912. (*Bibl. Écoles Athènes et Rome*, 105); Lionel Cust i Sidney Colvin, *History of the Society of Dilettanti*,²1914. (1898), str. i-xli; Edward Douglas Snyder, *The Celtic Revival in English Literature*, Cambridge, Mass. 1923.; Paul Yvon, *La Gothique et la Renaissance Gothique en Angleterre*, Caen 1931.; Kenneth Clark, *The Gothic Revival, An Essay in the History of Taste*, London²1950.; Harrison Ross Steeves, *Learned Societies and English Scholarship*, New York 1913. Ključni dokumenti: Comte de Caylus, *Recueil d'Antiquités*, 1782-1767.; Giovanni Battista Piranesi, *Antichità romane*, 1756.; Robert Wood, *Ruins of Palmyra*, 1753.; Isti, *Ruins of Baalbec*, 1757.; Richard Chandler, *Marmora Oxoniensia*, 1763.; Antonio Francesco Gori, *Symbolae litterariae*, Firenca i Rim 1748-1751. (Charles César) Baudelot de Dairval, *De l'utilité des voyages et de l'avantage que la recherche des antiquitez procure aux sçavans*, I, 1686., str. 1-70 neprocjenjivi je dokument za »etiku« antikvara.

Čitava moderna metoda historijskog istraživanja temelji se na razlikovanju između izvornih i izvedenih autoriteta. Pod izvornim autoritetima podjednako mislimo na izjave očevidaca i na dokumente te na ostale stvarne ostatke koji potječu iz istoga doba kao i događaji o kojima svjedoče. Pod izvedenim autoritetima mislimo na historičare i kroničare koji pišu i raspravljaju o zbivanjima kojima nisu svjedočili nego su o njima čuli ili su o njima izveli zaključke izravno ili neizravno prema izvornim autoritetima. Hvalimo izvorne autoritete – ili vrela – zbog njihove pouzdanosti, ali hvalimo i ne-suvremene historičare – ili izvedene autoritete – jer pokazuju zdravu prosudbu u interpretaciji i vrednovanju izvornih vrela. Ovo razlikovanje između izvornih autoriteta i ne-suvremenih historičara postalo je zajedničkom baštinom historijskog istraživanja tek krajem 17. stoljeća. I prije je, naravno, postojala razlika, no niti je bila točno izražena, niti se općenito uzimala kao nužna pretpostavka historijskog istraživanja. Takozvani antikvari igrali su istaknutu ulogu i postavili bitne probleme u formuliranju nove historijske metode i posljedično u stvaranju modernog historijskog pisma o antičkom svijetu. Pokazali su kako koristiti neknjiževne dokaze potaknuvši na razmišljanje o razlici između prikupljanja činjenica i njihova interpretiranja. Zadaća je ovog ogleada objasniti: prvo, podrijetlo antikvarnog istraživanja; drugo, zašto su antikvari igrali takvu ulogu u obnovi historijske metode u 18. stoljeću, i konačno, zašto je u 19. stoljeću postalo sve jasnije da više nije opravdano praviti razliku između antikvarnih i historijskih proučavanja.